

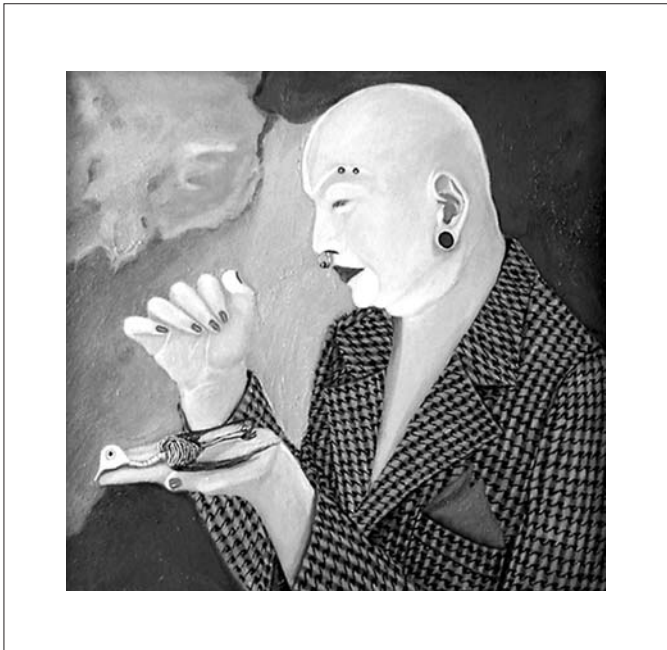
Podria haver estat el nostre Castelao. El lligam amb l'època d'abans de la guerra, el vincle amb les generacions que ja havien interpretat la realitat valenciana en clau nacional i s'hi havien compromès, tot deixant un testimoni escrit que serviria de guia i inspiració als qui, enmig de la fosca del franquisme, s'afanyaven en la represa. Podia haver-hi hagut també, i sobretot, una presència personal, el retorn, que hauria permès el diàleg directe i enriquidor amb els ambients valencianistes i antifranquistes. Però res d'això fou possible. Ja se sap que la història valenciana està feta de discontinuïtats. No hi havia referents anteriors o eren massa boirosos. Tot hagué de fer-se de nou.

Emili Gómez Nadal fou durant anys una referència mítica entre nosaltres. Valencianista de primera hora, amb un discurs nacional convincent, fou amic de Josep Renau i donà el to nacionalista a la gran revista dels anys trenta *Nueva Cultura*. Mantingué una interessant polèmica amb l'inspirador del valencianisme de centredreta (i col·laborador de Cambó) Joaquim Reig, publicà molts articles a *El Camí*, fou signant de les Normes de Castelló, i professor d'història a la Universitat de València. Gómez Nadal es féu marxista i ingressà al Partit Comunista. De fet, exercí diversos càrrecs durant la Guerra Civil i després s'exilià a França. Participà en l'organització de la Resistència, en representació del PCE, al París ocupat pels nazis, la qual cosa dóna bona mostra del seu valor personal, però també és una clau del seu allunyament posterior. Els qui havien fet la Resistència o tornaven dels camps de concentració tingueren, en general, problemes.

El 1972 aparegué a una editorial de València un llibret seu (*El País Valencià i els altres*) on matisava alguns aspectes del tema nacional i ofería potser una modulació operativa a les tesis fusterianes. Tot dins d'un marc compartit, cal dir-ho: la concepció nacional catalana es troba del tot present i des de sempre en l'obra de Gómez Nadal.

Tenia olfacte polític, tenia experiència, tenia formació, tenia idees. Les noves fornades que s'incorporaven al Partit Comunista, i que maldaven enmig

Emili Gómez Nadal, l'exili sense retorn

de resistències molt fortes per fer-ne un partit nacional, cosa que en part s'aconseguí amb la formació del PCPV, invocaven l'aportació de Gómez Nadal i l'haurien rebut amb els braços oberts. Hauria estat un retrobament segurament fecund, amb repercussions més àmplies, que hauria aportat consistència i fondària històrica a uns esforços que tanmateix (com ara sabem) estaven condemnats al fracàs.

Però no fou possible, malgrat les diverses temptatives i sol·licitacions, procedents d'àmbits diversos. Gómez Nadal no volgué retornar, no volgué tampoc que la reivindicació de la seua figura anés massa lluny, no volia ser símbol de res, tenia una aversió absoluta a la impostura i a les mitificacions. Potser coneixia massa bé el pa que s'hi donava, al partit i a fora. Contemplava

des de lluny, des d'un exili definitiu, però amb un interès apassionat que no podia amagar, la complexa i anguniosa vicissitud valenciana durant la Transició, amb la famosa batalla de València, la barbàrie desfermada.

El seu estat d'esperit, idees, anàlisis i les claus existencials d'aquesta peripècia, es troben ara en un dietari dels anys 1977 a 1988 recuperat gràcies a la iniciativa molt valuosa de Francesc Pérez Moragón i Antonio Gómez Andrés, fill de Gómez Nadal. Podem llegir-ne les pàgines, d'anotacions breus, que componen un quadre finalment corprenedor, profund, desolat, i al capdavant dotat de grandesa literària. S'han de saber llegir en el seu context històric i personal precís, i per això ajuden les introduccions de Pérez i Moragón, documentada i explicativa, i la més personal i també inspirada del fill, així com l'extensa entrevista amb Gómez Nadal

que li van fer en 1980 Pérez i Moragón i Manuel Aznar Soler. Una entrevista que, precisament, ens el mostra en plena forma intel·lectual.

Però Emili Gómez Nadal havia sofert grans trasbalsos personals i potser sobretot un trasbals polític cabdal, l'allunyament de les grans certeses de la militància comunista, cosa que sens dubte deixa marques profundes. El seu amic Jorge Semprún va resoldre aquesta qüestió d'una manera molt pública i brillant, i va inaugurar una segona vida. Per diverses raons que es poden esbrinar en aquestes pàgines, Gómez Nadal es va recloure en si mateix, es va replegar en una domesticitat sense retorn. Vet ací un llibre imprescindible per fer-se una idea de l'evolució d'un intel·lectual valencià altament significatiu i de la seua època, però també un document polític i humà extraordinari. La història valenciana, feta de discontinuïtats, esfilagarsada, menyspreadora dels seus fills, sempre decebedora, té tanmateix cartes amagades. Una personalitat intel·lectual rica i fascinant, una peripècia humana de gran interès, plena de possibilitats frustrades. Com el País mateix que ens acull.

A. Gómez Andrés
i F. Pérez i Moragón (eds.)
Emili Gómez Nadal: diaris i records
PUV, València, 2008
432 pàgs.

Gustau Muñoz